

povedal — in če ne veste, Vam povem še enkrat — in povem tudi to, da ste napisali naslov na Strniško za tisto pismo, ki sem ga sam jaz prestreigel — zato prestreigel, da se ne bo redil Taljan.“

„To je krivica. — Vi ste — Vi ste —“ Alena je težko dihala, besede so se ji trgale iz ust — „Pustite me — dajte kuverto nazaj —“

Smrekar je stopil bliže do nje.

„Le recite, kar recite: Slepar — slepar!“

„Slepar!“ je kriknila Alena in solze so ji stopile v oči.

„Torej ste pomagali sleparju tudi Vi — pomagali — razumete? Črno na belem je Vaša pisava — torej —“

In spet se je zakrohotal ter jo gledal z divjim pogledom, da je Alena onemogla in se sesedla na stol.

(Dalje.)

POŽIGALEC.

Studija. — Spisal Ksaver Meško.

Jezus, Marija!“

Komaj je zavil okoli ogla in mu je pogled objel gospodarska poslopja krčmarjeva, se mu je izvil iz prsi plašen vzkrik, napol zaduščen od groze. Z obema rokama se je zgrabil za glavo, omamljeno od žganja. Naslonil se je ob vogel, da se ni zgrudil, ne od prevelike pijanosti, ne, od strašne groze, od uničujočega spoznanja.

„Torej res! Niso bile le sanje, težke in strašne, iz pijanosti porojene.“

Ni čutil več pijanosti; kakor bi ga bila udarila nevidna, železnotežka roka in bi pregnala v hipu iz glave vso težko omamico. A v istem hipu mu je leglo na srce in na misli še težje breme, kljuvajoča, pekoča zavest:

„Hotel sem, zdaj je storjeno!“

Kakor bi okamenel, postal del zida, ki je slonel ob njem, je brez življenja strmел na streho skednja in hlevov. Gost, svinčenotemen dim se je valil iz nje; v širokem snopu je kipel iznad slemen, se poganjal više in više proti motnemu nočnemu nebu, se zibal v zraku sem in tja kakor stari jagnedi spodaj ob reki, ko jih maje jesenski veter. V višini je bledel, se redčil in redčil, se trgal in se izgubljal v mlačnohladnem vzduhu, kakor bi ga pila žejna noč in bi ga srkalo v se svinčeno, z dežjem grozeče nebo.

Hipoma se je zganil, kakor pod boleznim sunkom. Zaprl je oči, da ne bi videl. Zatisnil si je ušesa, da ne bi slišal, kako poka strešna opeka z naglim prasketanjem, da se mu je v prvem hipu zazdelo, kakor bi se vadilo na travniku za gumnom in hlevi vojaštvo na strojnih puškah.

A dasi si je stiskal in mašil ušesa, je jasno slišal, kako prasketa opeka, kako se lomi in drobi na kosce, kako se kosci luščijo drug od drugega, kako drčijo po strehi, kako padajo pod kap, kakor

pozimi cime, ledene sveče, če razposajen fant udari s palico po njih vojaški vrsti.

Ker je videl z zaprtimi očmi vso grozo v še strašnejših barvah, je odprl oči in odtegnil roke od ušes. Z desnico se je uprl ob zid, da bi slonel varneje. Ker drhtel je po vsem telesu; komaj je čutil noge in zemljo pod seboj. Hladen pot je začutil na čelu.

„Ali ni moči pomagati? Ko bi —“

Ne! Glej, že sili in kipi plamen skoz streho. S svetlimi jeziki sika kakor razjarjen gad skozi razpokano opeko. Liže sem in tja, kakor bi iskal novo žrtev, da ugotovi nikdar sitemu svojemu gladu. Srdito se zajeda v temnosivi stolp dima, kakor bi ga hotel vžgati, da zažori in zaplamti do neba.

„Gori!“

Ni bil on, hlapec Gregor, ki je zavpil. Saj ga je klic prestrašil, da so se mu kolena zašibila. A zaklical ni on, dasi mu je klic na pomoč trepetal v grlu in v vsaki žilici telesa, že odkar je stopil izza ogla in je gorje zagledal. Dušil in pekkel ga je, da je trepetal tudi od duševne bolesti, ne samo od groze in telesne slabosti. A zakričati, izvpiti usodni klic: „Gori! Pomagajte!“ — ni ga mogel! Nevidna roka ga je tiščala kakor s kleščami in ga davila; strašna groza in glasno očitajoča vest: „Tvoje delo je to, Gregor!“

V nadstropju, skoro tik nad njim, se je s plašno naglico odprlo okno; s hruščem je treščilo ob zid. Ženski glas, od groze nenaravno vreščec, je zavpil vdruživ:

„Gori!“

„Natakarica je!“ — je pretreslo Gregorja. — „Če me vidi, sem izdan.“

Nevarnost, stoječa tako tik ob njem, je naglo, kakor bi z roko zamahnil, razgnala svinčeno težo, ki mu je ležala na mislih in ga delala slabotnega

in nezmožnega, da ni vedel, kaj hoče, kaj naj počne. Novih moči mu je vlila v otrple ude. Tiho, kakor senca, se je umaknil za vogel.

„Ali me je videla? A ni mogoče. Gledala je gotovo v ogenj. In vsa zbegana je: že glas jo razodeva.“

Za hip je postal za voglom. Polmračno je bilo tam. A cesta pred njim je že vsa svetla. V zvoniku se je zdrznila ura in je pričela biti z gromkim glasom. Ozrl se je proti cerkvi. Tudi zvonik, ki se je dvigal v noč kakor tekmeč ogromnemu stolpu dima, a miren in dostojanstven, so že obsevali žarki. Temne sence, bežnim, plašnim duhovom slične, so se podile čez resno, molčeče zidovje.

Naglo je spet zatisnil oči. Upal je, da se tako obrani pošastnih prikazni. A v resnici jih je videl le jasneje, ker jih je gledal z dušo.

Hipoma se je preplašil še bolj; vsega ga je prevzela grozeča misel: „Kaj stojim tukaj? Da me še opazijo! Kdo ve, ali me natakaraica že ni? Domov, preden se zbude v vasi. A tiho in previdno!“

Še enkrat se je ozrl proti cerkvi, z nemirnim, blodnim pogledom, a obenem vendar mehkim, kakor bi prosil odpuščanja.

A glej, ali se ne ziblje ogromni stolp, ali se ne nagiba? Sem, nanj pada!

„Jezus, saj cerkve nisem nameraval!“

Od groze se je pokrižal, z naglim, spakedranim križem; ker roka je bila težka in je drhtela. A besed ni mogel izgovoriti ob svetem znamenju.

Kar najtiše je mogel v velikih okovanih čevljih, je hitel skozi vas.

Ni bilo daleč do koče krčmarjeve, v kateri je zdaj začasno gostoval, stopetdeset korakov morda. Vendar se mu je zdela kratka pot nocoj dolga, kakor še nikoli. Ves upehal se je na njej. Strah ga je izmučil. Ker jasno je slišal naglo, enakomerno prasketanje za seboj, kakor bi se spustila vsa opeka, ki jo je izročil jezi ognja, v beg za njim; in plamen je sikal, kakor bi segal z vročimi svojimi jeziki po njem. Izza hiš pa so kakor temne pošasti, ki stegajo od vseh strani roke po svoji žrtvi, segale po njegovem srcu težke, zlobne misli:

„Če kdo pogleda skoz okno in me vidi! Če kdo prihiti izza ogla in me spozna! Tedaj sem izgubljen! — Ne, ne! Obrnem se, zakričim na ves glas: Gori! Pomažite! — To me reši.“

A nikjer se ni odprlo okno. Nikjer ni nihče prihitel izza ogla, ves zbežan in plašen, ker ravno kar zburjen iz sladkega sna. Vse je počivalo v miru in brezskrbnosti, kakor bi vsi vedeli, da drži

sam Bog roko nad vasjo in se ni bati nobene nevarnosti in nesreče. Tudi glasu natakaraice ni bilo več slišati. — „Gotovo je šla buditi domačih. V prihodnjem hipu bo videl tudi krčmar: Gori! To se bo začudil, oholi, trdosrčni mož!“

Skoro radost je začutil v srcu ob misli na blede grozo gostilničarjevo, ko zagleda velik del svojega premoženja v objemu divjih plamenov.

Že je odprl duri v veži, nezaklenjene, samo priprte. Naglo jih je spet zaprl, z drhtečo roko potisnil čeznje težki zapah, da je zaropotal.

„Ali je kdo slišal?“

Za hip je postal, pridržal sapo. Ne! Vse tiho zunaj.

Tema je bila v veži, da se je je skoro ustrašil. Iskal je kljuko v sobo. Roka mu je trepetala in udarjala ob duri, kakor bi trkal.

Otipal jo je. Odprl je nastezaj.

„Takoj v posteljo! Potuhnem se, da spim. Do jutra, do belega dne spim. — Kako morejo potem mene dolžiti? — Hitro se slečem.“

A roke so mu preveč trepetale. In čudno nerodne, malone trde so bile. Siloma je strgal suknjo in telovnik ter ju vrgel na edini, veliki in močni stol ob mizi.

V temi se ga je spet lotevala omotica, spet ga je prevzemala pijanost, ki se je za čas umaknila veliki grozi. Šumelo mu je v glavi; kakor kratki, hipoma v sredi pretrgani in zlomljeni bliski so mu švigale misli skozi zbegani spomin. Iz vsega napol blaznega vrvenja pa mu je vstajala vedno in vedno spet z nepremagljivo silo in trdovratnostjo, kakor bi ne marala nikoli več leči, zaspati in umreti, ena, povsem jasna, kakor ogenj tam zunaj, ki je bežal pred njim, a ga je gledal venomer tik pred seboj, visoko plamteča: „Kaj si storil, Gregor?“

Ravno se je vrgel na trdo, zanemarjeno ležišče, kar so se naglo in hrupno odprla vežna vrata na nasprotni strani ceste.

„Gori!“ — je zavpil močan moški glas,

Gregor je potegnil odejo čez glavo. A jasno je slišal glasno bežeče korake.

Spet, sredi vasi: „Gori!“ Čuj, že se mešajo razni plašni glasovi, v gručah beže ljudje po cesti.

Tako ga je prevzelo klicanje, da je odejo odtegnil z glave in je napeto poslušal.

Čuj, že bije plat zvona. Čudno votlo in tesno zvone klici zvona v noč kakor proseč: „Pomagajte!“

Ne, posluhni! Jezno zvone sem v sobo, kakor bi vprašali in očitali:

„Gregor, Gregor, kaj si storil?“

Gregorja je stresel mrz.

„Kaj, če zgori cerkev! Zvonik je krit s škodlicami, lahko se vname. A tega nisem nameraval, Bog ve, da ne! In če zvonovi popadajo z zvonika in se zdrobijo! Bilo bi grozno!“

Zazeblo ga je v srce. Ker nenadoma se je domislil stare pripovedke. Bog ve, kdaj jo je slišal, Bog ve, kdaj jo je že pozabil. A zdaj je oživela v duši tako nenadoma, kakor bi jo čudež obudil v življenje.

O hudodelcu je pripovedovala ta zgodba, ki je šel in zažgal hišo božjo, posvečeno cerkev. In zgorelo je, kar more ogenj razjesti in uničiti; še zidovi, trdni, za stoletja zidani, so se razrahljali in razmajali.

V zvoniku pa so od vročine popokali zvonovi, z mnogimi močnimi in svetimi blagoslovi maziljeni in posvečeni. Pogorela so mogočna hrastova bruna odrov in se zrušila. Tako so zvonovi popadali v globočino in se razbili in razdrobili. Vliti so morali nove; a ti niso peli kakor prejšnji.

A tudi stari, zdrobljeni, niso bili mrtvi, dasi so jih odpeljali v daljnje mesto, kjer so jih baje prelili. Onemu zločincu, požigalcu, so zvonili noč in dan. Kamorkoli je šel, je šla za njim njih pesem, žalostna, še žalostnejša nego pesem, ki so jo tolikokrat peli umrlim. Če je legel, so mu zvonili brez prestanka, in ni mogel zaspiti. A če je kdaj zadremal, povsem izmučen in na smrt utrujen, glej, planil je nenadoma sredi spanja pokonci kakor nepričakovano ob počitku, v snu obstreljena zver. Kriknil je, dvignil roke in zaprosil: „Usmiliti se! Pustite me, pri svetih ranah Gospodovih!“ A prošnje nesrečneža so izzvenele v zrak neuslišane... Še ko je molil, so mu zvonili zvonovi z vednim očitanjem med molitev. Tako je vedel: „Ni uslišana!“... Na vseh potih so zvonili za njim. Tako dolgo, da jim je v blaznem obupu skušal uteči v tišino jezera in se je potopil v globočino. Skrivnostne moči jezera so ga obdržale v hladnem grobu in mrtvega trupla niso marale dati na svetli svet. A še v globočini in v grobu ni imel miru. Šel je včasih v tistem mraku, v sanjavi noči zapoznel popotnik mimo mesta, kjer se je nesrečnež sam sodil za svoj zločin; a čuj, nenadoma so se oglasili iz valov zvonovi razločno in jasno, napol otožno, napol grozeče. Pokrižal se je popotnik in je stopil hitreje.

„Kaj sem storil! Ko bi se zgodilo tako tudi meni! A ne! Cerkev ubranijo! Da bi jo! Oče naš...“

A ni mogel moliti. Enozvočno bobnenje zvona ga je motilo, vsega razburjalo. Med stok zvona je zazvenel jasni, zategli zvok roga, ki je klical gasilce. Kmalu je zaslišal sem od gasilnega doma, stoječega le nekaj korakov za bajto na prostem

polju, glasna, odločna povelja. V prihodnjem hipu je hitel mimo z glasnim hruščem voz z brizgalnico. Skoz pricestni okni, zastrti s starimi, nekdam rdečimi, zdaj obledelimi zavesami, so zasevali za hip plameni bakelj, napol ležeči od nagle vožnje, skoro rdeči. Kakor velike, zlo naznanjajoče vešče so hiteli mimo, in soba se je spet pogreznila v težeč molk.

Gregor je strmel nepremično proti oknom ob cesti. Čutil je, vedel je: Vsa vas je že pokoncu! „Le mene ne bo iz bajte. A če baš to zbudi sum? Pa porečem: Bil sem popolnoma pijan. To vražje žganje!“

Ni samo hlinil srda, resnično in istinito mu je napolnil srce do vrha. Stisnjeno pest je položil na čelo, kakor bi hotel sam sebe udariti in kaznovati, ali kakor bi se nameraval maščevati nad žganjem, ki ga je napravilo za zločinca.

„Ko bi ne bilo žganja! Trezen tega ne bi storil. Ne zadnjič in ne danes! Še v ječo me spravi ta strašna pijača.“

Zvon je utihnil. A šum in šunder na cesti ni ponehal, le rastel je. Ljudje so hiteli mimo ceste venomer.

Gregor je pridrževal sapo in je prisluškoval. Ujel in razumel je iz naglih, mimo hitečih pogovorov zdaj posamezno besedo, zdaj pol stavka, zdaj ves stavek. Skoro vse misli in vse govorjenje se je stekalo v eno vprašanje: „Kako je nastal požar? Ali je kdo zažgal?“

Odgovor je bil vedno isti: „Skoro gotovo. Ni drugače mogoče. V tako kratkem času že drugič!“

„Torej vsi mislijo, da je zažgano. — A kako bi mogli sumiti ravno mene? S kako pravico? Ker mi je krčmar odpovedal službo? A ima tudi druge neprijatelje, dovolj jih ima. Zakaj bi moral zažgati ravno jaz? Kaj mi morejo dokazati? Kdo me je videl? Zakaj me ni prijel, čemu ni zavpil, da bi slišala vsa vas: „Požigalec!“

Bled strah in mlado, cvetoče upanje sta se borila v mislih.

„Saj me tudi zadnjič pri Smrekarju niso sumili, vsaj očitno ne, tožil me ni nihče. Res, tedaj sem šel k ognju, dasi gasil nisem mnogo. A rekel ni nihče ničesar... Tudi Smrekar je prejel, kar je zaslužil. Kaj pa mi je stopal na pot? Kaj pa njemu mar, če dam jaz njegovi dekli kak dar! Iz dobrote sem ji dal, od svojega, težko prisluženege. A ta se napihne: Ne trpim tega! Kakor bi od njegovega jemal in dajal! Prejel je plačilo.“

Že umrli in pozabljeni, ker s požigom nasičeni srd je iznova dvignil v srcu zmajevsko glavo, je lizal s plamtečim jezikom okoli sebe, brizgal

strup v vse kote srca in podžigal z zelenim, strašnim pogledom uspravane strasti.

„Ali smejo imeti vsi svoje veselje, le jaz ne?“

Brez odpora se je vdal mislim, ki so ga utrujale in so mu pile moči, od razburjenja že itak skrajno napete.

Nenadoma mu je vstala pred dušo žena, z otrokom v naročju. Ob novi prikazni so se umikale prejšnje misli, srd je ponehaval.

„Smrekarica z otroki se mi je pač smilila.“

Spomnil se je, kako je sedela, le za silo oblečena, na pragu sosednje hiše, z dojenčkom v naročju, kopa nedoraslih otrok okoli nje. Vsi so jokali. Šel je ravno mimo. „Kaj misliš, Gregor,“ — mu je govorila ihte — „kdo nam je to naredil?“ — „Sam Bog ve. Ko bi ga jaz dobil.“ Naglo je pretrgal nit govorenja, sredi stavka, ob pričeti grožnji.

„Kam naj zdaj gremo? Kaj naj počnem z otroki?“

Sklonila se je nad dete na prsih in je jokala, da bi se kamenu smilila.

Tedaj se je odtajalo za hip tudi njemu srce.

„Bog bo pomagal, Smrekarica.“

A čutil je laž in hinavstvo svoje tolažbe, čutil, kako je nevreden, da govori o Bogu. Naglo je odšel v noč, brez slovesa.

A zdaj jo spet vidi, kako sedi na pragu, žalosti in obupa podoba, usmiljenja vredna. Kakor bi sedela tik postelje, jo gleda.

„Ah kaj, saj sta imela zavarovano. In kaj me je jezil! ... Dobro da me ni nihče naravnost obdolžil. A zdi se mi vendar, da me gledajo postrani.“

Morda pa se le motim. — Seve, siromak sem; takega sme vsak. A oni, bogatini — gostilničar še posebno ...“

Spet je drdral mimo voz s težkim, glasnim hruščem, ker cesta je bila pred kratkim nasuta z gramozom. Kakor bi se za hip odprle velike, strašno plamteče oči, se je zazdelo Gregorju, ko so spet švignili mimo plameni bakelj. Za prvim vozom je hitel drugi, po kratkem odmoru tretji.

„Iz mesta!“ — je pomislil Gregor. — „Ti obvarujejo cerkev. Tej nisem nameraval škodovati! Kako bi, saj sem vendar še minoli teden popravljal streho in žlebove, ker je ob dežju vedno teklo po zidu.“

Zadihal je prosteje.

„Gostilničar pa — ali ni zaslužil, kar je prišlo nanj? Ali je bilo treba, da mi je odpovedal službo in je najel drugega? Spodil me je, lahko rečem. Ker sem vsak dan pijan, pravi.“

Postal je v mislih. Še bolj trpko, še bolj težko mu je leglo na srce.

„Res, pitje je moja nesreča. Ko bi žganja ne bilo! Morda bi ne bilo prišlo tako daleč. Ne, gotovo ne bi! Vsega tega ne bi imel na vesti.“

Zaječal je pod težo, ki jo je v tem hipu začutil na vesti. Globlje mu je upognila voljo in moč nego ves ta večer do sedaj. S silo se je je poskušal otresti.

„Kaj bi to! Krčmarju je seve lahko: Vsak dan je mesa in pšeničnjaka sit in vino pije najboljše. A jaz! — Resnica je sicer resnica, in to moram priznati: Sile mi ravno ni bilo v njegovi hiši. A da me je spodil! Sedaj pa ima!“

Sceste je zaslišal krepke, enakomerne korake.

„Ali gredo spet vojaki? A, gotovo. Tudi pri Smrekarju so pomagali. Neumno! A ne, nocoj je prav, da so prišli. Tem bolj gotovo ohranijo cerkev. Drugi stoje, zijajo, kričijo, letajo kakor brez glave sem in tja. Poprosiš jih desetkrat: Primite! Pomagajte! — pa še ničesar pravega ni. Vojaku višji zapove: Delaj! — in dela kakor stroj. — Zdaj se ni treba bati za cerkev.“

Precej umirila ga je ta zavest. Mirneje, bolj trezno in urejeno je jel misliti na prejšnji večer, na zadnje dni.

Že tisti dan, ko mu je gospodar službo odpovedal, se mu je porodila v srcu misel: „Maščujem se! Tako se maščujem, kakor sem se Smrekarju.“

V prvem trenutku se je ustrašil misli. Ustavljal se je, branil se je.

„Ne, nikoli več! Vesel moram biti, da me niso zasačili že prvič, da me niso pred vsem svetom osumili, glasno me obtožili. Ker kaj bi mogel reči v svoje opravičenje in v zagovor? Kako in s čim bi mogel dokazati ničnost njihove obtožbe? Osramočen bi moral povestiti oči, umolkiniti bi moral pod težo greha in njihovih obtožb. — Ne več, ne več! Glej, celo stanovanje mi je dal v svoji koči, dokler ne dobim druge službe. Torej vendar ni brez srca.“

Dokler je bil trezen, je mislil tako.

A proti večeru ga je že zmagovala moč žganja, ogenj pijače mu je podžigal voljo in strasti. Huje nego druge večere se je napil tisti večer, iz jeze, da je ob službo.

V pijanosti je zaslišal sladke besede tajnega vabila glasneje: „Maščuj se, Gregor!“ — „Ne, ne več! Dovolj je nesreče pri Smrekarju.“ — „Ali si ti šema, Gregor! Si pač siromak, tudi na duhu. Vsak stori s teboj, kar hoče. Še hodili bodo po tebi!“ — „Ali po meni? Kdo trdi to, za vrağa?“ — „Ubožec si, Gregor, velik ubožec! In strahopetnež! Zato te pa vse zasmehuje in zaničuje.“

Omamljal ga je tajni glas, sladko vabljev in vsiljiv obenem.

„Da me zasmehujejo? O, ne bodo me več dolgo.“

Sklep je dozoreval.

A ko je pijanost prespal, so se omajali zlostni naklepi, zrušili so se v nič. Vabljenju, ki mu je spet trkalo na srce, ni maral odpreti. Srdito je zapiral srce.

A zvečer, ko se mu je spet razlil po žilah plamen žgane in žgoče pijače, je odprl iznova ušesa, srce in dušo in je poslušnil.

„Res, zaslužil bi gostilničar. A če me zasačijo! Za Kristusa, leta in leta me zapro.“

„Smešno! Ali so te zasačili pri Smrekarju? In so te zaprli? Obesili so te, Gregor, kaj?“

Norčevalo se je iz njega. Jasno je slišal zasmehljivi, zaničljivi smeh iz globočine srca.

„Ne upaš, Gregor!“

„Ne upam? Kdo pravi to?“

„Saj si tudi pri Smrekarju trepetal.“

Zamislil se je.

Res, trepetal je. A obenem je bila čudna slast v tistem groznem, drhtečem strahu. Slast in groza v misli: „Posveti se, pa me prime krepka roka, in sovražen glas mi zakriči v obraz! „Lopov! Požigalec!“ Slast in groza v misli: „Posveti se, in moje delo je končano: Poplašal sem ga z obrestmi.“ Slast in groza v slednjem koraku, v vsaki kretnji, ko se je tiho plazil k skedenju, ves ovit v temo noči, a vedno boječ se, da je še presvetla, da ga vsa ta neprodirna množica teme vendarle premalo varuje. Slast in groza v roki, ko se je priplazil k slami in je tiho, pod suknjo, kakor bi pihal silen piš, drgnil žveplenko ob škatljico. Slast in groza v srcu in očeh, ko je potisnil mali plamenček pod slamo, in ga je ta takoj potegnila nase in ga vsrkala vase, kakor bi ga bila čakala težko in hrepeneče.

Slednji dan se je bojeval, slednji dan se branil, zmagoval, omahoval, podlegel, a se spet dvignil, se spet silovito in srdito ustavljal. Teden tako, tri tedne, mesec dni.

Snoči je podlegel...

„Ko ne bi bil! tako pil! Že dolgo me ni tako premagalo. To je bila nesreča.“

V sosednji vasi je popival; sam zase, ker družba ni posebno marala zanj, on ne za njo. Za mladino je bil prestar — petdeseto leto se mu bliža večeru — med može, gospodarje, ni prav sodil in se ni mešal mednje. Med tednom je drvaril, precej zaslužil. Skoro vse je zapil v soboto zvečer in snočnji, nedeljski večer.

Ves omamljen se je napotil iz krčme. Le iztežka, napol jasno, kakor bi vse plavalo v pepelnatosivi megli, se spominja posameznih dogodkov

tistih ur. Vmes, res, mu zasveti ta ali oni pred dušo kakor strašen blisk iz še bolj strašne noči.

Prek na polje je zaslišal glasno petje in vpitje iz krčme ob cerkvi, iz prejšnjega svojega doma. Dražilo ga je to petje, ranilo in srdilo ga.

Ni zavil v bajto. Skozi vas se je napotil, šel je mimo krčme, enkrat, dvakrat, z mržnjo in srdom v duši.

„Gregor, nocoj!“

„Ali bi res?“

„Nocoj! Nedelja je, ves dan delo. In dolgo ostanejo pokoncu, vsi bodo utrujeni. Ko pivci odidejo, zaspe domači kakor ubiti. Tedaj, Gregor!“

„Ne vem.“ — Postal je ob voglu, zagledal se v vežna vrata. — „Ali bi stopil noter?“

„Ne hodi, Gregor. Ni treba, da te vidijo.“

Zavil je okoli hlevov. Skozi motno, umazano okno je pogledal v hlev. Videl je, kako se hlapec, njegov naslednik, mlad osemnajstleten fant, ravno razpravlja, da leže.

„Tudi ta kmalu zaspi.“

Čez nekaj trenutkov je starikavo, brljavo okno v zidu otemnelo. Hlapec je ugasnil leščerbo in je legel.

„Ko bi zdaj stopil na skedenj.“

„Ne še, Gregor! Pride kdo iz krčme in te vidi.“

Nekaj časa je slonel ob zidu, oddihaval si, počival. Ker v glavi se mu je vrtelo, in noge so bile težke in nepokorne.

„A tu me kdo najde. Domov pojdem.“

Doma je odklenil z nerodno roko, stopil počasi v temno sobo.

„Težko stojim. Zaspan sem. Ležem.“

„Ne. Zaspíš in spet ne izvršiš.“

„Pa se pokrepčam.“

Vzel je s police steklenico, do polovice napolnjeno z žganjem. Nagnil je, žejno pil.

„To krepča! Pa pojdem nekoliko po polju, med njivami, ne po stezi. Tam me nihče ne sreča. Kdo bi hodil tam ob tem času!“

Spet je pil. Izpil je do dna. Z rokami je tipal temo in po temi pred seboj, da je našel duri in ni butnil obnje. Ne sobnih duri, ne vežnih vrat ni zaklenil za seboj.

„Saj se kmalu vrnem. In da ne bo treba odklepati.“

Ko je zavil s ceste na polje, je začul cerkveno uro; bila je enajst.

„Ne bo treba več dolgo čakati, mislim. Glej, v vasi ni nobene luči več razen pri krčmarju.“

Počasi je stopal po mehki travi med njivami. Omahoval in švedral je sem in tja, včasih se opotekel tako nevarno, da bi skoro padel.

„Nekoliko preveč sem ga . . .“

Ni še minilo četrt ure, je zaslišal sem s ceste glasno govorjenje, vmes smeh.

„Že gredo! Morda so odšli vsi, in kmalu zapro.“

Zavil je nazaj proti vasi. Postavil se je ob voglu hlevov, naslonil se je ob zid in poslušal. Ni slišal vpitja iz gostilniške sobe, niti govorjenja. A luč je še svetlikala skozi bele zastore, kakor bi se smejala hladni, črni noči.

„Najbrž pospravljajo. Potem morda takoj ležejo.“

Sedel je na sklad drv, zložen ob zid. Ker stati skoro ni več mogel.

Moral je zadremati. Ker ko je spet dvignil glavo in pogledal proti hiši, so bila že vsa okna oslepela in otemnela. Mir, tišina kakor pod mrtvaškim prtom je ogrinjala hišo, cerkev, vso vas.

„Zdaj, Gregor!“

Planil je kvišku, kakor bi bil v nevarnosti, da zamudi opravek, ki bi naj odločil o vsem njegovem življenju. A se je opotekel in se moral zagrabiti ob zid, da ni padel nazaj na drva.

„Zdaj ali nikoli, Gregor!“

Zbral je vse moči in je stopil proti skedenjskim vratom. Kar najtiše je mogel, jih je nekoliko odprl. Nalahko so zaškripala. Postal je, posluhnil. Vse tiho! Naglo je vstopil.

Kje je slama in seno, je vedel. Ni bilo treba iskati . . . „Rrsk . . .“ Že je gorela žveplenka, že je tlela slama; rumen, trepetajoč jezik se je iztegnil iz nje, kakor bi siknil proti njemu.

Še v pijanosti je spet začutil ono vročo slast in ono drhtečo grozo, kakor pred meseci pri Smrekarju! „Ako mi pride pred vrati kdo nasproti in mi poreče: Kaj si iskal, kaj si delal v skednju? Ali si podnetil ogenj? Požigalec!“

A tiha je bila noč in mirna, ko je stopil na plano. Na levi se je belila hiša krčmarjeva kakor velikanska barka, ki tone v mračnih morskih valovih. Z desne so strmeli nanj zidovi cerkve, še bolj zabrisani, še bolj pogreznjeni v mračne globočine noči.

„Stoj!“

„Kdo?“

Postal je. Ne, nikogar ni! Le lastno misel je slišal, glas vesti: „Postoj! Vrne se! Pogasi!“

A ni poslušal. Hitro je zavil za vogel, krenil dol po polju. Postal je med njivami in se ozrl.

„Morda ne gori? Če sem slabo podžgal in ugasne?“

Ne mogel bi reči v prvem hipu, ali je začutil v srcu radost ali srd. Le da mu je zelo hladno — september je šel h koncu — je čutil.

Šel je povsem dol do gozda. Noč je visela čez smreke kakor velikanska črna plahta, ki jih hoče zadušiti pod seboj. A navzlic tej teži se je gibalo v vrhovih, šepetalo je s čudnimi, grozečimi glasovi. Spodaj pod gozdom je šumela reka.

Nenadoma se mu je zazdelo, da se iztegajo iz globočine, iz sredine lesa mračne velikanske roke in segajo po njem.

„Vsi dobri duhovi hvalijo Gospoda Boga“ — se je preplašil in se pokrižal. — „Ni varno tukaj. Domov pojdem.“

Tiho, previdno, kolikor je ob težki pijanosti mogel, je vnišal v temno čumnato.

Že se je nameraval sleči in leči, kar ga spet vsega vznemiri misel: „Ali sem, ali nisem?“

Sedel je oblečen na posteljo in je premišljeval.

„Ali bi pogledal? A nevarno je. Če me kdo sreča, vpraša: Kaj kolovratiš tod? In ako gori, ali ne bo prijel takoj mene: Tvoje delo je to, Gregor.“

Segel je po steklenico. A bila je prazna. Le nekaj kapljic mu je kanilo na jezik. Žejno in željno jih je posrkal.

Dolgo se je bojeval. Vse duševne in telesne moči so se mu napenjale, v sencih mu je tolklo kakor s kladivom, srce mu je bilo, da ga je slišal. — Polagoma se ga je pollaščevala čudna omamnost. Nagnil je glavo na prsi, malone zadremal je, onesvestil se.

„Saj ničesar ni!“ — si je govoril v dremotnih mislih. — „Saj niti zažgal nisem. Bile so le sanje, težke in grde.“

Nenadoma je planil pokonci.

„Pogledam. Saj ni res, ne more biti!“

Naglo je šel iz sobe, hitel skozi vas proti krčmi. Tedaj je videl na lastne oči grozo in gorje in si je moral priznati:

„Tvoje delo, Gregor!“

„O Jezus, kaj sem storil“ — je zavzdihnil in zaječal ob groznem spominu s tihim glasom, da je komaj sam sebe slišal, a neskončno bolešno in obupno. — „Žganje, žganje! Ne pijem več. Sicer me satan zmoti še v tretje. Ko bi le sedaj srečno minilo!“

Hrušč in hrup zunaj mimoidočih je precej ponehal. Le posamezni so šli mimo, počasi, kakor bi se jim ne mudilo. Večinoma so se pač vračali v sosednje vasi ali v mesto.

„Da so le cerkev rešili“ — je slišal od zunaj ženski glas. — „A bila je res v skrajni nevarnosti.“

„Človek bi skoro rekel, da je čudež. Ogorki so kar padali na streho zvonika.“

„Sreča, da je snoči nekoliko dežilo.“

„Da, sreča“ — je mislil Gregor.

Nenadoma je zaslišal zunaj glas Smrekarjev.
„Ko bi tega satana, ki zažiga, dobili! V ogenj bi ga vržel!“

„Drugega res ne zasluži“ — je pritrdil glas, Gregorju povsem neznan.

Gregorja je streslo v postelji.

„Ali je prišel nalašč sem pod okno, da mi to pove? V ogenj! To bi bila nagla sodba in kazen.“

Začutil je bolečino po vsem telesu; ali od strahu, ali ker je ležal ves večer nepremično, sam ni vedel. Ni se upal ganiti in obrniti, ker se je bal, da postelja zaškriplje.

„In sam Bog ve, ali zunaj kdo ne prisluškuje.“

Brez šuma, oprezno je potegnil odejo čez glavo, polno težkih misli, bolno od težkih misli.

„Tako mislijo in sodijo? V ogenj! ... Samo sedaj še naj mine brez hudih posledic — nikoli več! Obljubim ti, o Bog ... Oče naš ...“

Pričel je moliti. A misli so mu poletavale spetinspet k ognju. In podile so druga drugo, kakor se pode na nebu oblaki ob silnem viharju. A glej, hipoma so se mu spet vse zmedle, zmešale se, zavozljale, kakor če se prenašlo zvija štrana.

Trgal jih je, kakor bi trgal zavozljane niti, da bi ga povsem ne opletle z grozečimi svojimi zankami.

Pričel je misliti na delo v gozdu.

„Tako jzutraj, navsezgodaj, grem v gozd. Ves teden bom delal. In denarja ne zapijem.“

Nenadoma so se mu spet zmedle misli, zmešale, zavozljale se.

„V ogenj! To bi bilo!“

Slišal je pod odejo, kako so drdrali in ropotali mimo vozovi.

„Vračajo se. Torej je pogašeno ... Ali je pač kdo opazil, da mene ni pri ognju? Če sumijo, gotovo so. Zjutraj izvem.“

Kmalu nato je slišal enakomerne, krepke koraake vojakov.

Dolgo je tako ždel pod odejo. Ker ko je malo poškilil izpod nje, se mu je zazdelo, da se tema v sobi trga in razčesava in se v velikih capah ziblje v kote ter se prileplja na umazane stene. Na okno pa je naslanjala prva zarja blede svoj obraz in je strmela z radovednimi očmi skozi obledele zastore.

Dneva pa se je bal še bolj nego noči.

„Tedaj moram pred ljudi. In kako jim pogledam v oči, dvakratni požigalec!“

Naenkrat je glasno udarilo po vežnih vratih.

„Odpri!“

Gregor se je prepadel, da se je zganila vsa postelja in je zaškripala.

„Zdaj je konec! Zdaj me imajo!“

Tesneje je pritisnil odejo k sebi, mašil je ž njo ušesa, v katerih mu je brnelo od močnega udarca.

„Zdaj je treba, da se potuhnem. Ničesar ne slišim. Spim.“

Zasmrčal je naglas. A se je glasilo v tihi praznoti sobe tako nenavadno in čudno, da je takoj utihnil.

„Ali odpreš ali ne?“ — je zaklical isti osorni glas. In spet je udarilo ob vrata, še močnejše, da je zapah zaječal.

„Zdaj ni več rešitve!“

Privzdignil je glavo.

„Kdo pa? Kaj pa?“ — je zaklical ter se je trudil, da bi bil glas zaspan in začuden.

„Odpri! Ali ti sam spiš, ko je vsa vas pokonci?“

„Kaj pa je? Malo počakaj, da se oblečem. Kaj pa hočeš?“

„Odpri, ne izprašuj!“ — je odgovoril oni zunaj, odločno in kratko.

V naglici je nategnil hlače. Brez suknje in brez telovnika, bos, je stopil v hladno vežo, na vlažna ilnata tla. Počasi je odrinil zapah.

Vrata so se naglo odprla. Prva jutranja svetloba se je razlila po veži.

Gregor je stopil nazaj, povsem do sobnih duri: Orožnik je stal pred njim in ga je meril s presunljivim, bodečim pogledom.

Gregor je odprl usta, a reči ni mogel ničesar. Zazibal se je, zašumelo mu je v glavi. Bilo mu je, kakor bi se pogrezal v šumeče valove, ki se besno zaganjajo vanj, se zgrinjajo od vseh strani nad njim, ga vlečejo in pehajo v globočino ...

Ves zadrhtel pa je in se je nehote skrčil in zvil v dve gube kakor osemdesetleten starec, ko mu je položil orožnik roko težko na ramo in je glasno izpregovoril tik pred njegovimi očmi:

„Požigalec!“

